

Les veus del temps

ANTOLOGIA

DELS MILLORS TEXTOS DE LA NOSTRA LITERATURA

volum

[DE LA DECADÈNCIA **II** A LA RENAIXENÇA]

Elaborades per:

Vicent Borràs, Josep A. Fluixà,
Àlan Greus, Francesc Machirant,
Vicent Nàcher i Enric Salom

ELS NOSTRES AUTORS

bromera

Les propostes didàctiques dels llibres de la col·lecció «Els Nostres Autors» d'Edicions Bromera han estat concebudes com un instrument auxiliar, sempre que calga, de la tasca lectora.

Segons els objectius que es pretenga assolir, i atenent les necessitats i disponibilitats dels receptors, caldrà fer una selecció més o menys àmplia i més o menys profunda d'aquest ventall obert de possibilitats diverses i variades. També es podrà suprimir, variar, completar o fer tot allò que els discents i els docents consideren convenient per tal de fomentar la lectura, millorar la comprensió, la capacitat de relació i de raonament i, sobretot, la capacitat de diversió i creació personal que qualsevol llibre ofereix als seus lectors.

A. SOBRE EL CONTEXT HISTÒRIC I LITERARI

LA INTRODUCCIÓ

1. Delimita quines dinasties regnaren a les nostres terres entre els segles XV-XIX i extrau de la Introducció els principals fets històrics que es produïren en cadascuna.

Dinastia	Reis	Fets històrics

2. Comenta què són les Germanies i quina era la situació sociolingüística d'aquella època.
3. Explica si hi havia una convivència en harmonia entre els avanços científics del segle XVI i els principis religiosos que hi imperaven.
4. Comenta quines conseqüències lingüístiques va tenir la introducció de la dinastia borbònica a les nostres terres.
5. Escolta el *Romanç de cec* que canta el grup Al Tall i fes un resum del que s'hi narra.

Romanç de cec

Va ser a la tardor
de 1705
que a Altea desembarca
Baptista Basset
com a general
de l'exèrcit de Carles el d'Àustria.

Entra en la Marina
i passeja per pobles i viles
i en moltes comarques
als maulets va distribuint armes
i donant raons,
convencent a tots els llauradors
que l'Arxiduc Carles
ha promés suspendre tributs i gravàmens
i tot el país
li va plantar cara al borbó Felip V.

Els reis i governants
de tot Europa
es posen a l'aguait
i al plet s'aboquen,
que està en discussió
la corona dels regnes d'Espanya
i els dos aspirants
una guerra van a provocar,
buscant aliances
amb altres estats dos exèrcits preparen,
Felip de Borbó i
Carles d'Àustria, tals són els seus noms.

Als pobles van renàixer
les esperances
d'arrancar el poder
als nobles senyors
i en poques setmanes
el camí de València aplanaren;
maulets i aliats
dominaren pobles i ciutats;

d'una punta a l'altra
el país va tornar a obrir les arques
per traure al carrer
les senyeres contra el botifler
i l'Arxiduc Carles
a la porta de Quart
aclamaren i ell féu jurament
d'obeir i defendre les lleis.

Del dia que ara esmente
gardeu memòria:
el 25 d'abril
de 1707
que trista batalla
va somoure la terra d'Almansa;
l'exèrcit borbó
al de l'Àustria va véncer d'un colp
i sense defenses
ocuparen comarques senceres.

Mal dia va nàixer
qui ordenà destruccions i matances.
Si el mal ve d'Almansa
amb raó diuen que a tots *alcança*:
no es pot oblidar
que en la boca del poble ha quedat.

Després que va sotmetre
tot el país
i va tractar els hòmens
amb gran crueltat,
pensà que era l'hora

d'augmentar el poder de la seua corona
i sense tardança
promulgà el Decret de Nova Planta,
pel qual suprimia
les lleis i costums de la pràctica antiga
i ens va prohibir
que parlàrem la llengua d'ací.
Senyors i senyores,
de la història us hem fet el rechte;
si voleu seguir,
en els llibres està tot escrit.

Lletra: Vicent Torrent
Música: Popular

6. Què entenem per Il·lustració? Comenta quan apareix i com i explica'n també alguns dels trets característics.
7. Explica què és la Revolució Industrial, quan es produeix i si té alguna incidència en l'ús de la llengua.
8. Extrau de la Introducció quins moviments culturals trobem entre els segles XVI i XIX, quin període cronològic abracen, quines en són les característiques principals i quins són els autors més representatius de cada període.

Moviment	Cronologia	Característiques	Autors

9. Fes una definició de cadascun dels gèneres que adopta la literatura popular.
10. Rastreja quina és la presència social i cultural de la nostra llengua entre els segles XVI i XIX.
11. Explica a què fan referència els termes *occità*, *provençal* i *llemosí*. Saps si en algun moment s'ha utilitzat alguna d'aquestes denominacions per a referir-se a la nostra llengua? Raona la resposta.
12. Què et suggereix el terme *romàntic*? Mira d'aplicar-lo a diferents substantius: un sopar, una cançó, una situació, una pel·lícula...
13. Segurament, el concepte que tens del terme *romanticisme* no és el mateix que el que s'utilitza en la història de la literatura. Esbrina:
 - 13.1. Què és el *romanticisme*.
 - 13.2. Quan s'esdevé aquest moviment.
 - 13.3. Quines en són les característiques principals.
 - 13.4. Quina incidència va tenir en la nostra literatura.
14. Durant la Renaixença es va recuperar la tradició medieval dels certàmens poètics denominats Jocs Florals. Busca informació sobre aquests certàmens i exposa-la a classe.
15. Fes una panoràmica de la literatura de la Renaixença. Agrupa la informació per gèneres, subgèneres i autors.

B. ELS AUTORS I ELS SEUS TEXTOS

SEGLE XVI: EL RENAIXEMENT

La poesia: Pere Serafi i Joan Timoneda

1. Si no ho has fet ja en l'activitat número 8 de l'apartat anterior, referent a la Introducció, busca en algun manual de literatura les característiques de l'estètica literària del Renaixement exposades en el text de Carme Gregori i amplia-les.
2. Tenint en compte l'enumeració anterior, llig el poema de Pere Serafi «Dama galant, d'alta i molt gran noblesa...» i contesta les qüestions.
 - 2.1. Analitza l'estructura mètrica del poema: nombre d'estrofes, nombre de versos en cada una de les estrofes, nombre de síl·labes en cada un dels versos, tipus i combinació de les rimes, etc. Finalment, digues si rep algun tipus de nom la composició poètica utilitzada.
 - 2.2. Assenyala les característiques principals de l'estètica literària i filosòfica del Renaixement que es veuen reflectides en el poema.
 - 2.3. Escriu un poema d'amor (fictici, és clar!), seguint l'estètica del Renaixement, a un company o companya de la classe, el nom del qual figure en el poema mitjançant la tècnica de l'acròstic.
3. Quina tendència reflecteix el segon poema de Pere Serafi, «Si em lleve de bon matí», com també tots els poemes de Joan Timoneda? Assenyala, amb exemples, les característiques principals d'aquesta tendència reflectides en els

poemes al·ludits: ús de versos d'art menor, repeticions i tornades de versos complets, etc.

4. Consulta diversos manuals de literatura, enciclopèdies, bibliografia especialitzada o Internet, i amplia la informació que hi ha de Pere Serafí en la Introducció i en la nota biobibliogràfica de l'autor, sobretot, dades biogràfiques i comentaris crítics sobre la seua obra poètica.
5. Consulta diversos manuals de literatura, enciclopèdies, bibliografia especialitzada o Internet, i amplia la informació que hi ha de Joan Timoneda en la Introducció i en la nota biobibliogràfica de l'autor, sobretot, dades biogràfiques i comentaris crítics sobre la seua obra. A continuació:
 - 5.1. Assenyala els motius principals pels quals, segons tu, Joan Timoneda va escriure principalment en castellà.
 - 5.2. Fes una exposició breu sobre quina va ser la presència de Joan Timoneda en la literatura castellana de l'època i què va significar.
 - 5.3. Comenta breument el paper i la importància de Joan Timoneda com a editor.
6. Tria el poema de Joan Timoneda que vulgues entre els que estan publicats en l'antologia i fes-ne un comentari de text complet.
7. Proposa als teus companys i companyes una sessió per a intercanviar les vostres respectives interpretacions de les poesies de Joan Timoneda incloses en l'antologia.
8. Després de llegir el poema «Só qui só, que no só jo...», penses que l'autor té raó i que l'amor és capaç de trans-

figurar tant les persones? Fes una enumeració dels canvis de personalitat que provoca en les persones el fet d'estar enamorat.

9. Escolta les versions musicades dels poemes «Só qui só, que no só jo...» i «Bella, de vós só enamorós...» fetes per Raimon i anota quines sensacions i suggeriments et produeixen.
10. Proposa als teus companys i companyes un debat al voltant del contingut del poema de Joan Timoneda «Senyora, més val lo vell...». Hi esteu d'acord? Creieu que l'experiència val més que la joventut?
11. Partint del poema de l'activitat anterior, fes-ne un altre de semblant, amb ritme de cançó i to irònic, en què exalces les virtuts de la joventut en contrast amb la vellesa.

El teatre cortesà: Joan Ferrandis d'Herèdia

12. Fes un informe sobre què era i com era la vida cortesana al segle XVI: com vivia la gent de les distintes corts, quins gustos i costums tenien, quines festes celebraven, etc. Completa aquest informe fent referència a les característiques del teatre cortesà.
13. Proposa a un equip de companys i de companyes la recitació i la dramatització davant de la resta de la classe del fragment de *La vesita* publicat en l'antologia.
14. Destaca i enumera, en el fragment de *La vesita* que has llegit en l'antologia, aquells aspectes que se citen en el text

i que reflecteixen amb realisme la vida i els costums de la societat burgesa i cortesana de la València del segle XVI.

La prosa historiogràfica:

Cristòfor Despuig i Pere Antoni Beuter

15. Fes un resum del fragment antologat de *Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa* i, després, contesta les qüestions següents:
 - 15.1. Busca informació sobre la conquesta del Regne de València per Jaume I i el repoblament posterior i comenta si creus que la visió exposada per Cristòfor Despuig en la seua obra s'adequa a la realitat històrica o no.
 - 15.2. En el text es reflecteix ja una situació sociolingüística que encara avui en dia es reproduïx en la nostra societat: la substitució del català pel castellà. Fins i tot, es diu que la problemàtica és més visible i avançada a València que a Catalunya o a les Illes Balears. Què penses de tot això? Proposa als teus companys i companyes un debat sobre el tema.

16. Assenyala i enumera els aspectes d'origen més mitològic o llegendari, que no històric, que es reflecteixen en el fragment de la *Crònica o primera part de la història de València* de Pere Antoni Beuter.

SEGLE XVII: EL BARROC

La poesia: Francesc Vicent Garcia i Francesc Mulet

1. Busca, en algun manual de literatura, les característiques de l'estètica barroca i enumera-les.

2. Com deus haver pogut comprovar en l'activitat anterior, algunes d'aquestes característiques són el joc de contraris, els jocs cromàtics, els claroscurs, etc.
- 2.1. En la pàgina 105 de l'antologia hi ha el sonet «A una hermosa dama de cabell negre que es pentinava en un terrat amb una pinta de marfil». Llig-lo amb deteniment i estableix els dos camps semàntics referents al blanc i al negre:

Blanc	Negre
marfil	atzabeja

- 2.2. En la pàgina 107, hi ha el famosíssim sonet de Francesc Vicent Garcia «A una mossa gravada de verola».
- 2.2.1. Busca en un diccionari les paraules següents:

bresca, celosia, grops, vermes, cucales, burullada
--

- 2.2.2. Demostrea amb exemples del poema el comentari que hi ha en la nota al peu de la pàgina núm. 34: «En aquest sonet és important fixar-se que la sensació de repugnància que transmet està basada en una calculada abundància d'elements susceptibles de sofrir putrefacció, elements comestibles, animals que es nodreixen de carn morta i elements que presenten forats i bonys en el seu aspecte extern (bresca, celosia, formatge ulla, etc.)».

- 2.3. Una altra característica de l'estètica barroca és el joc lingüístic. Comprova-ho en el sonet de la pàgina 109 «Demanaren a l'autor fes un sonet al temps...» i extrau els elements que ho demostren.
- 2.4. Relaciona el poema «En forma de laberint» amb els cal·ligrames de l'estètica avantguardista.

3. En la fitxa introductòria a la poesia barroca, en la pàgina 103, en referir-se al *Tractat del pet* de Francesc Mulet, es diu: «Hem de notar que darrere d'aquesta mostra d'escatologia descarnada, s'amaga una actitud moralitzant de menyspreu per la terrenalitat de la vida...».
 - 3.1. Escriu en poques oracions quina és l'actitud moral que s'amaga darrere d'aquest text.
 - 3.2. Demostrea-ho amb exemples dels fragments seleccionats.

4. Francesc Vicent Garcia (el rector de Vallfogona) i Francesc Mulet (el pare Mulet) tingueren vides i preocupacions literàries bastant paral·leles. Busca informacions sobre les seues vides i fortunes literàries i comprova fins a quin punt és cert aquest paral·lelisme.

La prosa: Pere Joan Porcar

5. En l'apartat de la prosa hem seleccionat fragments del diari de Porcar. Llig-lo amb deteniment i contesta:
 - 5.1. Què era una alcavota?
 - 5.2. Què era la Santa Inquisició?
 - 5.3. I un acte de la Santa Inquisició?
 - 5.4. Què tenen en comú les realitats que descriu Pere Joan Porcar?

- 5.3. Per què creus tu que justament Porcar es va entretenir a anotar aquests fets i no uns altres de més *feliços*?
- 5.4. Tria un d'aquests fragments i elabora, a partir d'allò que més t'ha impressionat, el guió d'un possible relat literari.
6. Comenta el contingut de l'anotació 2.770 de les pàgines 120 i 121.

*Altres autors: Francesc Fontanella,
Josep Romaguera i Llorenç Mateu i Sanç*

7. Compara els dos sonets de Francesc Fontanella de les pàgines 124 i 125 amb els poemes de Garcilaso de la Vega que se citen en les notes al peu de la pàgina.
8. Com diu la nota al peu, als sonets de Llorenç Mateu i Sanç, aquests estan formats estrictament per monosíl·labs, afig de la teua collita algun vers (també amb monosíl·labs) als dos poemes.

EL SEGLE XVIII:

EL NEOCLASSICISME I LA IL·LUSTRACIÓ

La poesia: Agustí Eura, Francesc Tagell i altres poetes

- I. Segons l'autora de la Introducció, Carme Gregori, al llarg del segle XVIII conviuen en la producció poètica tres línies d'influència: la barroca, la neoclàssica i la preromàntica. Tenint en compte això, fes aquestes activitats.
 - I.1. Amb l'ajuda d'algun manual de literatura, enciclopèdia o Internet, busca les característiques estilístiques i temàtiques més destacables de cada una de les tres línies d'influència anomenades i enumera-les.

1.2. Assenyala, en els poemes seleccionats d'aquesta època, les característiques de cada una de les tendències esmentades que hi detectes:

Poema	Característiques detectades
«A la vista d'un esquelet o calavera», d'Agustí Eura	
«En memòria d'una sepultura», d'Agustí Eura	
«Poema anafòric», de Francesc Tagell	
El sonet de Joan Collado	
«Faula jocosa de l'àguila i l'escarabat», de Guillem Roca i Seguí	
«Imitació de l' <i>Stabat Mater dolorosa</i> », de Joan Baptista Escorigüela	
«Doris, qui sap que el vers és fet per alegrar...», d'Antoni Febrer i Cardona	

- Fes un comentari de text complet d'una de les composicions poètiques d'Agustí Eura atenent, a més dels aspectes formals, el contingut exposat i la visió especial de la vida i de la mort que l'autor ens vol transmetre.
- Proposa als teus companys i companyes una sessió per tal d'exposar les diferències que trobeu entre la mentalitat

barroca de l'època d'Agustí Eura i de la nostra societat actual pel que fa al tema de la mort i de la vida.

4. Quines característiques temàtiques i estilístiques fan que el «Poema anafòric», de Francesc Tagell, siga molt més adient per al gust burgés i il·lustrat del segle XVIII que els poemes antologats d'Agustí Eura?
5. El poema de Guillem Roca i Seguí seleccionat és, segons es diu en la nota que encapçala el capítol dedicat a la poesia, una composició inspirada en la tradició clàssica de la literatura popular i en les faules d'Isop. Tenint en compte això, fes les activitats que hi ha a continuació.
 - 5.1. Busca informació i defineix el terme *faula*.
 - 5.2. Qui era Isop? Per què és conegut?
 - 5.3. Busca a la biblioteca del teu poble o a la del teu centre –demana ajuda al teu professor o professora si et fa falta– llibres de faules i fes-ne una relació dels que hi trobes.
 - 5.4. Llig alguna faula d'Isop i, si és possible i la trobes, llig també la que desenvolupa la mateixa història que el poema de Guillem Roca.
 - 5.5. Narra en prosa, com si fóra un conte, la història descrita en la «Faula jocosa de l'àguila i l'escarabat».
6. Després de llegir el sonet d'Antoni Febrer i Cardona, llig aquest sonet de Lope de Vega:

*Un soneto me manda hacer Violante,
que en mi vida me he visto en tal aprieto;
catorce versos dicen que es soneto;
burla burlando, van los tres delante.*

*Yo pensé que no hallara consonante,
y estoy a la mitad de otro cuarteto;
mas, si me veo en el primer terceto,
no hay cosa en los sonetos que me espante.*

*Por el primer terceto voy entrando
y parece que entré con el pie derecho,
pues fin con este verso le estoy dando.*

*Ya estoy en el segundo, y aún sospecho
que los trece versos acabando;
contad si son catorce, y esté hecho.*

LOPE DE VEGA

- 6.1. Destaca les semblances que trobes entre les dues composicions.
- 6.2. El poema d'Antoni Febrer és un clar testimoni de la influència de les lletres castellanques en la nostra literatura al llarg dels segles XVI i XVII. Enumera les causes principals d'aquesta influència.

La prosa: Lluís de Galiana i el baró de Maldà

7. L'obra de Lluís de Galiana, *Rondalla de rondalles*, tal com es diu en la nota introductòria del capítol, està escrita utilitzant tothora frases fetes, refranys i metàfores populars. Escriu-ne deu que apareguen en el text seleccionat i que t'hagen cridat l'atenció.
8. Descriu breument el tema del fragment antologat de l'obra *Rondalla de rondalles* i, tot seguit, contesta:
 - 8.1. Com valores el personatge de l'Eufràsia? Et sembla una xica valenta per a l'època en què viu? Justifica per què.

- 8.2. Redacta la teua opinió respecte a la situació de la dona en l'època actual: encara es donen situacions semblants a la que descriu Lluís Galiana?
9. L'obra del baró de Maldà, *Calaix de sastre* és, segons els crítics, una extensíssima obra en prosa que ha esdevingut una crònica aproximada de la societat catalana de la segona meitat del segle XVIII. Tenint en compte això, enumera els aspectes que en els textos seleccionats testimonien aquesta opinió dels crítics.

El teatre: Joan Ramis

10. Consulta diversos manuals de literatura, enciclopèdies, bibliografia especialitzada o Internet, i amplia la informació que hi ha de Joan Ramis en la Introducció i en la nota biobibliogràfica de l'autor, sobretot, dades biogràfiques i comentaris crítics sobre la seua obra.
11. Proposa a un equip de companys i de companyes la recitació i dramatització davant de la resta de la classe dels fragments que apareixen en l'antologia de les obres *Lucrecia* i *Rosaura o el més constant amor*, de Joan Ramis.
12. Consulta en algun manual de literatura, enciclopèdia o Internet, les característiques principals del teatre neoclàssic del segle XVIII i enumera aquells aspectes en què els textos de Joan Ramis les compleixen.
13. Fes una anàlisi completa del monòleg de Brutus de l'escena IV del primer acte de *Lucrecia*, atenent els aspectes formals i el contingut.

14. Busca qualsevol de les dues obres de Joan Ramis seleccionades i llig-ne el text complet.

LITERATURA POPULAR

1. Consulta al cronista del teu poble o ciutat, al rector de l'església més pròxima, al president o secretari d'alguna confraria d'advocació mariana, a algun historiador/a o professor/a del teu centre l'existència d'algun goig dedicat a alguna Mare de Déu dels voltants o a la patrona del poble o ciutat i, a continuació, fes-ne la transcripció del text o aconsegueix-ne una còpia.
2. Escribeu alguna nadala típica del teu poble o ciutat en la nostra llengua i que encara siga cantada en l'actualitat.
3. Busca en catàlegs, cases de discos o en Internet publicacions musicals de cançons populars en la nostra llengua, nades, danses, etc., interpretades per cors, grups musicals i cantautors. Fes una relació detallada de la informació que trobes. Tot seguit, amb l'ajuda del professor o professora, proposa una audició d'aquelles interpretacions que siguen més fàcils d'aconseguir.
4. Fes una redacció en què exposes quines són les raons per les quals cal conservar i promocionar el folklore tradicional de la nostra terra, com també la riquesa que suposa per a un poble tenir una cultura popular rica i vigent.
5. Les corrandes semblen composicions d'amor molt senzilles semblants a les que els joves escriuen, sovint, en els

quaderns escolars. Seguint el model de les corrandes seleccionades en l'antologia, escriu-ne una dedicada a qui tu vulgues.

6. Busca informació sobre el comte Arnau i el seu mite:
 - 6.1. Descriu qui era i què conta la seua llegenda o mite.
 - 6.2. Fes una relació de la influència i supervivència d'aquest mite en la història posterior de la literatura catalana: quins autors l'han recreat i en quines obres?
7. Proposa a un company o companya la recitació pública davant la resta de la classe del poema «El comte Arnau» o qualsevol de les dues cançons novel·lesques antologades.
8. Redacta un informe sobre el *Misteri d'Elx*: què és, en quin text es basa, on i quan es representa, quina importància té, etc.
9. Demana al teu professor o professora que aconseguisca una gravació en vídeo o en àudio de la representació i interpretació del *Misteri d'Elx* i proposa als teus companys i companyes de fer-ne una projecció o audició col·lectiva.
10. Analitza i enumera les característiques principals que es detecten en el fragment antologat del «Col·loqui nou dels serenos, compost per un agruat en totes ciències i doctor en l'esgarrada gelosia»: mètrica, rima, estil, ús lingüístic de la llengua (culte, popular, amb vulgarismes, etc.), temàtica tractada i to utilitzat, etc.

SEGLE XIX: EL ROMANTICISME I LA RENAIXENÇA

La poesia del romanticisme

1. Completa la informació que hi ha en la Introducció de Carme Gregori sobre les característiques ideològiques i estilístiques de la poesia del romanticisme amb l'ajuda d'algun manual de literatura, enciclopèdia o Internet i fes un esquema, amb tota la informació, útil i fàcil de recordar.
2. Enumera les característiques de la poesia del romanticisme que detectes en els poemes seleccionats d'aquest període:

Poema	Característiques detectades
«La pàtria», de Bonaventura Carles Aribau	
«Cançó», de Tomàs Villarroya	
«Mos cantars», de Joaquim Rubió i Ors	
«Blanca era com la neu, de blanc vestida...», de Tomàs Aguiló	
«Lo trobador del Túria», de Vicent Boix	

3. Detecta en els poemes d'aquest període, sobretot en «La pàtria», de Bonaventura Carles Aribau, i en «Cançó», de Tomàs de Villarroya, aquelles referències a l'ús de la nostra llengua i a la necessitat de reivindicar-ne el conreu

literari. A continuació, fes un comentari sobre la vigència d'aquests versos en l'actualitat.

La poesia entre 1859 i 1880

4. La presència del paisatge és una constant en la poesia de Josep L. Pons i Gallarza. Llig el poema «L'Olivera mallorquina», seleccionat en l'antologia, i «Los tarongers de Sóller», que pots trobar a continuació, i assenyala aquells aspectes descriptius del paisatge que hi detectes.

Los tarongers de Sóller

A la marjada ombrívola
los tarongers s'acopen;
son fruit com l'or grogueja
dins de la ufana fosca.

*Benhaja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

Passa l'oreig que arriba
tot cabdellant les ones,
i de les flors més blanques
porta la flaire dolça.

*Benhaja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

La busquera qui hi niua
per lo brancatge bota,
o, fugint-ne, s'hi atura,
dels olivars, la tórtora.

*Benhaja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

Lo rossinyol refila,
i en el silenci escolta
com l'acompanya l'aigua
que fil a fil degota.
*Benhaja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

Altívoles muntanyes
amunt la vall coronen:
lo sol ses llums hi senya,
sos trencs hi fan les ombres.
*Benhaja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

Llunyanes les cingleres
on l'àliga s'ajoca,
el blau del cel retallen
amb sos cairells que es rompen.
*Benhaja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

L'aigua a la torrentera
sota els pollancs s'escorre;
fuig lo vent que batega
les fulles tremoloses.
*Benhaja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

Pel cor que amor somia
l'hora d'avui s'escola...,
la de demà s'atansa,
mes la d'ahir no torna.

*Benhaja l'ombra quieta
dels tarongers de Sóller.*

5. La poesia de Marià Aguiló beu de la poesia popular en els aspectes temàtic i formal. Comprova-ho analitzant la mètrica, l'estrofisme i el contingut de «L'estrella de l'amor».
6. El poema de Querol «Pàtria, Fides, Amor» remet des del títol mateix a la poesia jocfloral. Comenta les referències històriques i geogràfiques que s'hi troben.
7. Compara el poema de Constantí Llobart «L'albat» amb el de Teodor Llorente «La barraca». Tots dos mostren un món rural però el to predominant i la visió que aporten no són molt coincidents. Digues en quins aspectes.
8. El poema de Milà i Fontanals «La complanta d'en Guillellem» recrea un episodi cavalleresc.
 - 8.1. Resumeix quin és aquest episodi.
 - 8.2. Analitza la mètrica i comprova com s'hi utilitza un tipus de vers propi de la poesia èpica que es va recuperar en la Renaixença.

Teodor Llorente

9. La poesia de Teodor Llorente va íntimament lligada al paisatge, a un determinat paisatge valencià, bàsicament de l'Horta i la Ribera valencianes. Després de llegir els dos poemes seleccionats (pàgines 230 a 235), contesta aquestes preguntes:
 - 9.1. Quins elements són els més tòpics d'aquest paisatge?

- 9.2. Amb quina època i amb quin tipus de societat relaciones aquest paisatge?
- 9.3. Quina visió s'hi dóna de l'agricultura?
- 9.4. Si hagueres de pintar aquests paisatges, quin tipus de pintura triaries?
- 9.5. Intenta pintar alguna d'aquestes dues estampes que ens presenta Llorente.

10. Què és el llorentinisme?

11. Amb l'ajuda del professor o de la professora esbrina quin és el significat de l'etiqueta «paisatgisme sentimental» i qui la va posar en circulació.

12. Fes una anàlisi formal del poema «Vora el barranc dels Algadins».

13. Escolta la versió musicada d'aquest últim poema feta per Paco Muñoz i anota quines sensacions i suggeriments et produeix.

Jacint Verdaguer

14. Consulta diversos manuals de literatura, enciclopèdies, bibliografia especialitzada o Internet, i amplia la informació que hi ha de Jacint Verdaguer en la introducció i en la nota biobibliogràfica de l'autor, sobretot, dades biogràfiques i comentaris crítics sobre la seua obra.

15. Busca informació sobre el mite de l'Atlàntida i fes-ne un treball escrit.

16. Llig el fragment antologat del Cant Primer de *L'Atlàntida* de Verdaguer i subratlla aquelles expressions i aquells referents mitològics i geogràfics que no entengues. A continuació:
 - 16.1. Busca en el diccionari els mots i les expressions que no entens.
 - 16.2. Busca informació sobre els noms mitològics i geogràfics de l'antiguitat que se citen en el text.
 - 16.3. Fes un resum de la història que es descriu en el poema.
 - 16.4. Recita en veu alta el text amb l'entonació i la pronúncia adequades al contingut de cada un dels passatges.

17. Fes una anàlisi de text completa sobre el fragment antologat del poema *Canigó*, atenent tant la forma –mètrica utilitzada, figures literàries usades, etc.–, com el contingut.

La narrativa

18. Després de llegir els fragments d'*El Coronel d'Anjou* i de *L'escanyapobres* extrau alguna de les característiques de cada text i compara-les. Trobes que s'assemblen o que són bastant diferents? Raona la resposta.

19. Comenta com és la relació entre la Tuies i l'Oleguer, els personatges de *L'escanyapobres*. Els dos tenen una passió en comú: els diners. Analitza com afecta aquesta afició comuna la seua relació i el seu comportament.

El teatre

20. En el teatre de Bernat i Baldoví no és difícil trobar paròdies d'altres obres.

- 20.1. Explica en què consisteix una paròdia.
- 20.2. Segurament has comprovat que algunes pel·lícules parodien escenes d'altres pel·lícules. Comenta alguns exemples que recordes.
- 20.3. Compara el fragment de *L'agüelo pollastre* amb el fragment que està parodiant del *Don Juan Tenorio* de Zorrilla (part primera, acte quart, escena tercera). En quins elements es basa aquesta paròdia?

21. Resumeix quina és la situació que es planteja en el fragment que t'ofereix de *Tres forasters de Madrid*.

22. Què podries comentar del fragment d'Escalante des del punt de vista de la llengua que s'hi utilitza? Busca en el text alguns exemples de deformacions lingüístiques que persegueixen aconseguir un efecte còmic. Amplia la informació sobre l'autor i sobre l'ús que fa del valencià en la seua obra.

23. Frederic Soler ridiculitza en *El castell dels tres dragons* alguns convencionalismes del món cavalleresc. Quins elements hi trobem que converteixen aquest fragment en un text còmic més que no històric?

24. Analitza quines relacions s'estableixen entre els personatges de *Terra baixa* i què és el que els uneix o els separa.

25. Fes una valoració conjunta dels quatre textos teatrals que t'ofereix. Busca semblances i diferències tant des del punt de vista del contingut, com del to, la intenció...

C. PROPOSTES COMPLEMENTÀRIES I DE CREACIÓ

1. Proposa als teus companys i companyes, amb l'ajuda del professor o de la professora, la selecció d'aquells textos que més us hagen agradat de l'antologia *Les veus del temps. Vol. II* a fi d'elaborar i planificar un muntatge teatral amb recitació de poemes, lectura de fragments narratius i dramàtics, audició de música adient per a l'època dels textos i per al sentit dels diversos escrits, etc.
2. Proposa als teus companys i companyes de classe la formació d'equips per a seleccionar diferents textos teatrals antologats i preparar-ne la representació.
3. Transforma't en investigador i recull, preguntant a les persones majors del teu poble o de la teua ciutat, distintes mostres de literatura popular encara vigents en la seua memòria: refranys, cançons, oracions religioses per a curar malalties, nadales, acudits, etc. Amb tot el material, fes un quadernet amb la transcripció dels textos arreplegats.
4. Organitza amb els teus companys i companyes una audició de cançons populars interpretades per distints cantautors i grups musicals com, per exemple, Al Tall, Maria del Mar Bonet, Paco Muñoz, el grup Carraixet, etc. Tot seguit, comenteu la pervivència del folklore tradicional del nostre poble: la seua importància, les dificultats que s'hi plantegen, la pèrdua de la identitat col·lectiva, etc.
5. És evident que la poesia patriòtica d'exalçament de la terra nadiua està, a hores d'ara, passada de moda, però, com

- has comprovat després de llegir el segon volum de l'antologia *Les veus del temps*, durant la Renaixença fou una de les dominants amb autors com Bonaventura Carles Aribau, Vicent Boix o Teodor Llorente, entre altres. Fixa't precisament en els seus models i converteix-te, per un moment, en un poeta romàntic i escriu un poema d'exaltament del teu poble o ciutat.
6. Proposa al teu professor o professora la convocatòria d'uns Jocs Florals al centre escolar, tal com es feia a l'època de la Renaixença, amb l'adjudicació de tres guardons a la millor composició poètica de tema patriòtic, de tema amorós i de tema religiós.
 7. Has comprovat que la prosa en la nostra llengua als segles XVII i XVIII es va mantenir literàriament gràcies, sobretot, als escrits historiogràfics i als dietaris personals de determinats personatges, com Pere Joan Porcar o el baró de Maldà. Seguint aquests models, tracta de transformar-te en un home o en una dona d'aquella època i conta els fets que et passen al llarg de cinc dies. Per tal d'inspirar-te i ajudar-te en l'ambientació, pots buscar informació a Internet i demanar també al teu professor o professora que us facilite la projecció d'alguna pel·lícula, la trama de la qual esdevinga en aquella època.
 8. Amb l'ajuda d'enciclopèdies, bibliografia especialitzada i Internet, busca informació sobre el fenomen del bandolerisme que queda reflectit, per exemple, en una gran part dels nostres textos literaris de tradició oral i, tot seguit, contesta les qüestions següents.

- 8.1. Què és el bandolerisme?
 - 8.2. Per què es produeix?
 - 8.3. Al llarg de quina època històrica es desenvolupa aquest fenomen?
 - 8.4. Per què creus que el fenomen del bandolerisme esdevé un tema literari reiteradament représ per la literatura popular i pels escriptors romàntics?
9. Tenint en compte tot el que has investigat i has après en l'activitat anterior escriu una narració d'aventures protagonitzada per una colla de bandolers.
10. Proposa als teus companys i companyes de classe, amb l'ajuda del vostre professor o professora, el muntatge d'una exposició informativa sobre la literatura en la nostra llengua del Renaixement a la Renaixença per tal de reivindicar aquest període oblidat i marginat. Confeccioneu murals, esquemes, panells amb fotos i il·lustracions d'autors, reproducció de textos, objectes de l'època, bibliografia, música ambiental adequada històricament, etc.